

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Юшкевич О.Г., к.ю.н., доц., ХНУВС

Кожен сьогодні є учасником (свідком) обстановки на окремих територіях, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, викликана небезпечною подією - поширення хвороби коронавірусу. Ця обстановка призвела до виникнення загрози життю або здоров'ю населення кожної країни, великої кількості загиблих і потерпілих, завдання значних матеріальних збитків. Як ми бачимо, наявні всі умови для визнання даної ситуації надзвичайною [1].

Постановою Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 09 грудня 2020 р. № 1236 [2] на усій території України встановлено карантин до 28 лютого 2021 року та запроваджується режим надзвичайної ситуації. При цьому усі обмеження відповідають протиепідемічним заходам помаранчевої зони, яка діє по усій території України.

Режим надзвичайної ситуації – це, по суті, один з режимів функціонування єдиної державної системи цивільного захисту між режимом підвищеної готовності та режимом надзвичайного стану. Визначення відповідного режиму залежить від масштабів і особливостей тої чи іншої надзвичайної ситуації. Режим надзвичайної ситуації обумовлює інший порядок взаємодії суб'єктів забезпечення цивільного захисту щодо запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проте не є підставою для встановлення нових вимог чи обмежень для суб'єктів господарювання порівняно із карантином [3].

Карантин - адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб (стаття 1 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [4]).

Карантин встановлюється та відміняється Кабінетом Міністрів України. Питання про встановлення карантину порушує перед Кабінетом Міністрів України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я (Міністерство охорони здоров'я України), за поданням головного державного санітарного лікаря України.

Рішення про встановлення карантину, а також про його відміну негайно доводиться до відома населення відповідної території через засоби масової інформації.

Організація та контроль за дотриманням встановленого на території карантину правового режиму, своєчасним і повним проведенням профілактичних і протиепідемічних заходів покладаються на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування (стаття 29 Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб» [4]).

Аналіз чинного законодавства дозволяє говорити про наступні обмеження прав громадян України в умовах карантину, режиму надзвичайної ситуації.

Право на вільне пересування. Відповідно до ст. 33 Конституції України [5] кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [4] наділяє повноваженнями місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування встановлювати особливий режим в'їзду на територію карантину та виїзду з неї

громадян і транспортних засобів, а у разі потреби – проводити санітарний огляд речей, багажу, транспортних засобів та вантажів в умовах карантину, а також створювати на в'їздах і виїздах з території карантину контрольні-пропускні пункти.

На території України на період дії карантину запроваджуються обмежувальні протиепідемічні заходи, а саме забороняється:

перетин державного кордону іноземцями та особами без громадянства (крім іноземців, осіб без громадянства, які постійно проживають на території України, та осіб, яких визнано біженцями, або осіб, які потребують додаткового захисту, працівників дипломатичних представництв та консульських установ іноземних держав, представництв офіційних міжнародних місій, організацій, акредитованих в Україні, та членів їх сімей, членів екіпажів морських та річкових суден, військовослужбовців (підрозділів) збройних сил держав - членів НАТО та держав - учасниць програми НАТО "Партнерство заради миру", які беруть участь у заходах з підготовки підрозділів Збройних Сил) без наявного поліса (свідоцтва, сертифіката) страхування, що виданий страховою компанією, яка зареєстрована в Україні, або іноземною страховою компанією, яка має представництво на території України чи договірні відносини із страховою компанією - партнером на території України (асистанс), та покриває витрати, пов'язані з лікуванням COVID-19, обсервацією, і діє на строк перебування в Україні;

перетин контрольних пунктів в'їзду на тимчасово окуповані території в Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя та виїзду з них іноземцями та особами без громадянства без наявного поліса (свідоцтва, сертифіката) страхування, що виданий страховою компанією, яка зареєстрована в Україні, або іноземною страховою компанією, яка має представництво на території України чи договірні відносини із страховою компанією - партнером на території України (асистанс), та покриває витрати, пов'язані з лікуванням COVID-19, і діє на строк перебування в Україні [2].

Так, це є обмеженням прав людини на свободу пересування, закріплених у статті 33 Конституції України [5]. Однак, пункт 4 статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [6] встановлює, що право вільного пересування в певних місцевостях може підлягати обмеженням, що встановлено законом і виправдано суспільними інтересами в демократичному суспільстві.

До відміни карантину його територію можуть залишити особи, які пред'явили довідку, що дає право на виїзд за межі території карантину (стаття 29 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [4]).

Право на освіту. Відповідно до ст. 53 Конституції України [5] кожен має право на освіту. Під час карантину існують певні обмеження щодо права на освіту, що полягає у забороні під час карантину відвідування закладів освіти її здобувачами, однак освітян ніхто не обмежує у праві здобувати освіту дистанційно.

На території України на період дії карантину запроваджуються обмежувальні протиепідемічні заходи, а саме забороняється: відвідування закладів освіти здобувачами освіти групами кількістю більш як 20 осіб, крім закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної та спеціалізованої мистецької освіти; відвідування закладів освіти здобувачами освіти у разі, коли на самоізоляції через контакт з пацієнтом з підтвердженим випадком COVID-19 перебуває більш як 50 відсотків здобувачів освіти та персоналу закладу освіти [2].

Додатково до обмежувальних протиепідемічних заходів, передбачених пунктом 2 цієї постанови, в період з 00 годин 00 хвилин 8 січня 2021 р. до 00 годин 00 хвилин 25 січня 2021 р. на території України забороняється: відвідування закладів освіти незалежно від форми власності її здобувачами, крім закладів дошкільної освіти та спеціальних закладів освіти [2].

Право на мирні зібрання. Відповідно до ст. 39 Конституції України [5] громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи

і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

На території України на період дії карантину запроваджуються обмежувальні протиепідемічні заходи, а саме забороняється: проведення масових (культурних, у тому числі концертів, спортивних, соціальних, рекламних тощо) заходів за участю більш як 20 осіб (у разі проведення заходів за участю до 20 осіб організатор забезпечує дотримання між учасниками фізичної дистанції не менш як 1,5 метра), крім заходів, вказаних у п. 6 ч. 2 постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 09 грудня 2020 р. № 1236 [2]; проведення дискотек, робота розважальних закладів (нічних клубів), діяльність закладів громадського харчування (ресторанів, кафе, барів, закусочних, їдалень, кафетеріїв, буфетів тощо) з організацією дозвілля, у тому числі проведення святкових заходів, банкетів, майстер-класів, публічних подій [2].

Додатково до обмежувальних протиепідемічних заходів, передбачених пунктом 2 цієї постанови, в період з 00 годин 00 хвилин 8 січня 2021 р. до 00 годин 00 хвилин 25 січня 2021 р. на території України забороняється: проведення всіх масових (розважальних, спортивних, соціальних, рекламних та інших) заходів (крім організації гірськолижного дозвілля (без роботи закладів громадського харчування та продажу алкогольних напоїв), новорічних та різдвяних свят ялинки (без концертів та ярмарків, у тому числі продуктових), проведення офіційних спортивних заходів, включених до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України, та матчів командних ігрових видів спорту професійних спортивних клубів без глядачів за умови дотримання учасниками таких заходів відповідних санітарних і протиепідемічних заходів та здійснення обов'язкового щоденного контролю за станом здоров'я учасників) [2].

Під час під час карантину на території України для людини і громадянина вводяться додаткові обов'язки. Особи, які хворіють на інфекційні хвороби чи є бактеріоносіями, зобов'язані:

1) вживати рекомендованих медичними працівниками заходів для запобігання поширенню інфекційних хвороб;

2) виконувати вимоги та рекомендації медичних працівників щодо порядку та умов лікування, додержуватися режиму роботи закладів охорони здоров'я та наукових установ, у яких вони лікуються;

3) проходити у встановлені строки необхідні медичні огляди та обстеження (стаття 20 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [3]) [7].

Крім того, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, органи державної санітарно-епідеміологічної служби та заклади охорони здоров'я зобов'язані періодично повідомляти через засоби масової інформації про епідемічну ситуацію та здійснювані протиепідемічні заходи.

За відмову у наданні інформації, умисне перекручення або приховування об'єктивних даних про захворювання населення на інфекційні хвороби посадові особи органів та закладів несуть відповідальність згідно із законом (частина третя статті 17 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [3]).

Окремо слід сказати про юридичну відповідальність за порушення, вчинені в період карантину. Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність за статті 44-3 (Порушення правил щодо карантину людей), 164-14 (Порушення законодавства про закупівлі) [8].

Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за статті 121-125, 128 (Дії, пов'язанні з нанесенням тілесних ушкоджень іншим особам), 182 (незаконне розголошення персональних даних), 296 (грубе порушення громадського порядку під

час здійснення евакуації громадян та забезпечення їм умов обсервації), 325 (Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням) [9].

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#n397> (дата звернення 01.01.2021).
2. Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1236. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-%D0%BF#n5> (дата звернення 01.01.2021).
3. Карантин, надзвичайна ситуація і надзвичайний стан: в чому різниця та яких обмежень чекати бізнесу? URL:<https://vkr.ua/publication/karantin-nadzvichayna-situatsiya-i-nadzvichayniy-stand-v-chomu-riznitsya-ta-yakikh-obmezhen-chekati-biznesu#:~:text=> (дата звернення 01.01.2021).
4. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 № 1645-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (дата звернення 01.01.2021).
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 01.01.2021).
6. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї (укр/рос): Міжнародний документ Ради Європи від 16.09.1963 № 4. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059#Text (дата звернення 01.01.2021).
7. Карантин: які права обмежуються та чи виникають додаткові обов'язки. URL:<https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/> (дата звернення 01.01.2021).
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 01.01.2021).
9. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 01.01.2021).